

Другові моему Жюлю Гюре

Дорогий друже!

Захотілося мені поставити на початку книги цієї Ваше ім'я. Маю на це дві надто серйозні й ґрунтовні причини. Насамперед щоб Ви знали, яке воно мені дороге. І, по-друге, — це зі спокійною гордістю кажу — тому, що Ви полюбите цю книгу. Так, Ви любитимете її, хоч і багато має вад, бо, написана без лицемірства, показує життя таке, яке воно є, як відчуваємо його ми, Ви та я...

Вони мені завжди перед очима, мій дорогий друже, вони переслідують мене, ті на диво життєві постаті, що їх так багато виводите в своїх соціально-наукових та літературних працях.

Вони вже вискакуються мені...

Ніхто не міг краще й глибше за Вас доглянути в машкарах людських, яка туга... і який комізм — бути людиною... Туга, що від неї сміється, і комізм, що примушує плакати... Відчуєте Ви їх і тут.

Травень 1900 р.

Октав Мірбо

Книгу що, що я її назвав «Щоденник покоївки», справді написала покоївка — Селестіна Р.. Коли вона вперше попросила мене переглянути рукопис, виправити його, переробити подекуди — я відмовив. Бо ж цілком слушно вважав, що невиправлений щоденник цей вповні збереже свою оригінальність і свій дух, а я своїми поправками тільки позбавлю його цієї цінності.

Та Селестіна Р. була дуже красива... і я згодився, — бо ж все-таки є чоловік.

Признаюся, цього робити не слід було. Виправивши цю книгу, побоююся, що менше тут стало ущипливості, менше глибокої туги. Це вже не крик безпосереднього почуття, а звичайне літературне писання. Кажу це, наперед відповідаючи на всі уваги, що їх мені, певна річ, закинуть вчені, серйозні та... безмежно благородні критики.

О. М.

14 вересня

Сьогодні, 14-го вересня, о третій годині пополудні похмурої осінньої днини, під дощем, я прийшла на нове місце. Дванадцять місце протягом двох років. Я вже не згадую за ті, де мені довелося працювати раніше. Та й хіба можна їх перелічити! О, зате я можу пишатися — чимало побачила я родин, чимало людей здибала, а скільки чорних душ! І ще не край цьому. Туди й сюди, — надзвичайний, божевільний ненастанний рух: з господи до бюро, з бюро до господи, з Булонського лісу до Бастилії, з Обсерваторії до Монмартру, з вулиці Терн на вулицю Гобеленів. Скрізь приходиш, одходиш, не знаходячи собі своєї долі. Чи ж то можуть видатися мені важкими мої нові обов'язки?!

Потрапила я сюди за об'явою в «Фігаро»^{*}, а пані раніше не бачила. Умовилися ми листами та й годі. Коли так наймають, завжди можливі несподіванки. Щоправда, листи пані написані гаразд. Та з них я вже зрозуміла, що це за дріб'язкова жінка. О, їй треба над усім розводитися, усе з'ясувати чому те, через віщо

* Французька газета. — Тут і далі — прим. пер., якщо не зазначено інше.

інше... Не знаю, чи скупа вона, проте, листуючись, на папір не витрачається з грошей. Звичайнісінький папір на листи, куплений у Луврі!.. Я, хоч і не багатирка, а тут більш перебираю. Свої листи я пишу на пахучому з «*Peau d'Espagne*»^{*} коштовному папері, іноді рожевому, іноколи ніжно-блакитному... його понабирала в своїх колишніх господинь... Маю навіть папір з графською короною...

І ось, врешті-решт, я в Нормандії, в Меній-ле-Руа^{**}. Недалеко звідси маєток моєї господині... Зветься він Прієре... Оце й либонь усе, що знаю за ту місцевість, де мене нині закинула доля.

Який жаль, яка розпука поховати себе живцем у такому провінційному закутку. Те, що я тут бачила, мене вже трохи лякає. Міркую собі, які несподіванки ще тут зі мною трапляться. Що й казати, добра не жди! Як завжди, будуть самі прикrostі. Тільки прокrostі та злигодні — така доля наймитів! Як важко здрибати щасливу, цебто таку, що їй повелосся одружитися з добрим чоловіком, чи зв'язатися з яким дідуганом. А на таку одну скільки припадає бідолах, яким судилося зазнати всілякого лиха! Скільки потрапляє в жорстокі обійми злиднів! Та що вдієш! Вибирати мені було ні з чого. Хоч щось волю; все краще, аніж нічого...

Це не вперше мені доводиться залишати Париж. Перед чотирма роками я мала також обов'язки на провінції. О, недовго, але що там зо мною було! Авантюру цю пригадую так,

* Парфуми з квітковим ароматом, що традиційно використовували саме для листів.

** Région у Франції, недалеко від Парижа.

ніби все скоїлося вчора. Подробиці її непристойні, ба, навіть жахливі, проте хочу за це розповісти. І взагалі, щиро попереджаю всіх майбутніх читачів мого щоденника, я нічого не затаю ні за інших, ні за себе саму. Навпаки, маю на думці розказувати з моєю звичайною відвертістю, анітрохи не прикрашаючи того бруду, що я бачила за свого життя. Чи ж винна я, що, коли з людських душ скинути серпанок і показати їх у справдешньому вигляді, — чути такий страшенний сморід гниття?

Так ось що воно скоїлося.

Найняла мене в одному рекомендаційному бюрі груба собі жінка, очевидно економка, за покоївку до якогось пана Рабура в Турені. Умовившись про все, ми вирішили, що певного числа о певній годині, на такому-ось вокзалі я сяду в потяг. Точнісінько так і зробила.

Як віддала я, виходячи з вокзалу, свого білета контролерові, бачу — підходить до мене начебто фурман, червонопикий та похмурий. Він мене питає:

— Чи не ви, часом, нова покоївка пана Рабура?

— Так, я.

— Маєте скриню?

— Так, маю...

— Дайте-но квитка на речі й чекайте мене тут...

Пшов на платформу. Зразу підбігли до нього з пошаною службовці, називаючи його по-приятельському «Луї». Луї відшукав мою скриню і звелів однести на двоколісного англійського візка, що чекав нас біля виходу.

— Ну, сідайте...

Сіла поруч нього на лаві. Поїхали. Фурман скося позирав на мене. Я також йому придивлялася. Зрозуміла зразу, що маю справу з мурмилом, з брутальним мужиком. Звичайно, ніколи не був він у великих панів. Це на мене справило немиле враження. Я так кохаюся в блискучих лівреях! Ніщо не захоплює мене так, як білі замшеві штани, що щільно облягають ноги. Оце — краса!

Анітрохи шиковності не мав цей Луї. Без фурманських рукавичок, у широкому сіро-синьому вбранні з дешевої тканини, в плескатому цератовому кашкеті з подвійним золотим галуном... І сам він якийсь похмурий, брутальний, хоч не лихий, врешті-решт. Я знаю таких людей. Познайомившись, вони перших кілька днів хитрують, а далі все влаштовується чудесно. Ба, навіть частенько краща, ніж бажалося б...

Отак довгенько ми їхали, ані пари з вуст.

Він незабийкий візник. Віжки тримав високо й препишно помахував батогом. Та й кумедний же був! А я — пильно роздивлялася на околиці, зовсім нецікаві: поля, дерева, будинки — таке усе звичайнісіньке. Коли це під гору він повільно пустив коняку й зненацька питає:

— Принаймні ви хоч черевиків захопили з собою досить?

— Ну, аякже, — відказала дуже здивована з такого оригінального запитання та ще й з чудного тону фурманового, — навіщо це ви мене питаєте? То ж навіть по-дурному отаке запитувати, чоловіче.

Відповів він, легенько штовхнувши мене ліктем і якимось дивно, непристойно глянувши. А далі знову глузливо промовив:

— Ще б пак! Ви нічого не розумієте. Ач, яка свята, ще й бундючиться.

Тоді, ляснувши язиком, знову шпарко погнав коня... Це мене заінтригувало. До чого воно йдеться? Хіба що цей чоловік зовсім не годен розмовляти з жінками. Може, просто не вмів розпочати розмову. Та що там! В кожному разі, я вирішила в таку розмову не заходити.

Масток пана Рабура був дуже непоганий і досить великий. Гарний будинок, пофарбований на світло-зелене, увесь серед гілля і квіток. Поруч — сосновий гай. Повітря навкрути вщерть налите сосновими пахощами. Я ревне кохаю село. Але, хоч і дивно це, воно наганяє на мене тугу і... сон.

Так ото, увійшовши до передпокою, я зустріла ту саму економку, що розмовляла зі мною в Парижі в рекомендаційному бюрі. Умовилася вона там зі мною, наперед закинувши безліч питань про мої звички, мій смак... Тим-то я вже відчувала, що треба бути обережною. Уже в бюрі ця тіточка мені не сподобалася, а тут зразу видалася просто гидка. З вигляду бридка така — якась стара зведенниця. Груба, низенька на зріст, уся ніби мішок товщу, товстелезні груди, м'які, мокрі й прозорі, мов желатин, руки. Злість світилися в її сірих очах, якась холодна злість, розміркована й цинічна. Жорстокий погляд цих очей, здавалося, нищпорить у вашій душі, примушуючи мимохіть зашарітися.

Відвела вона мене до невеличкого покою і зразу залишила саму. Сказала, що йде попередити пана, він бо хотів раніше, ніж стану до роботи, побачити мене.